

SİGORTA FAALİYETLERİNİN İŞLEVSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN BU BAĞLAMDA DÜNYA SİGORTA ŞİRKETLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

G. Şebnem Uralcan

Haliç Üniversitesi

MYO, Yrd.Doç.Dr.

E-posta: sebnem.uralcan@gmail.com

Özet

Risklerle dolu evrende sigorta faaliyetleri çok yönlü işlevler gerçekleştirirler. Bu işlevler, mikro bağlamda, risklerin gerçekleşmesinden doğabilecek ekonomik kayıpların aynı riske maruz üniteler arasında dağıtılmasını sağlayarak sosyo-ekonomik çöküntülerin önünü alırken, makro bağlamda, ekonomik gelişme ve büyüme aşamalarında çarpan, hızlandıran görevi görmekte, sosyo-ekonomik ve politik istikrarı etkilemektedirler. O nedenle işlevlerin işlerlik kazandığı toplum ve ülkelerde işlevlerin işlerlik kazanamadığı ülkelere oranla sosyo-ekonomik ve politik gelişmelerde önemli farklılıklar görülmektedir.

Bu çalışmada, İkinci Dünya Savaşı'nda dibe vuran ülkelerin 1950'den sonra primin gelir elastikiyetini hızla artırarak sosyo-ekonomik düzeylerinde mucize gelişmeler yaratmaları; dünya sigorta piyasasındaki gelişmelerin ekonomik gelişmeye etkisi ortaya konmuş; ülkemizdeki gelişmelerle karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigortacılığın İşlevleri, Prim/GSMH, Türk Sigorta Sektörü

Jel Code: G15, G22, G23

AN ASSESSMENT OF INSURANCE ACTIVITIES FROM A FUNCTIONAL PERSPECTIVE AND A COMPARISON OF TURKISH INSURANCE SECTOR WITH THE WORLD INSURANCE COMPANIES IN THIS RESPECT

Abstract

In a risk-fraught universe, insurance activities fulfills multifaceted functions. On a micro plane, they prevent socioeconomic depressions by distributing economic losses that may result from the realization of risks among the units that face the

same risk, and on a macro scale, they serve as multipliers and accelerators for economic development and growth and have an impact on socioeconomic and political stability. Accordingly, the countries and societies where these functions are effective exhibit significant differences in terms of socioeconomic and political development compared to those where these functions are inoperative.

This study discusses how the countries which hit rock bottom in the Second World War enjoyed miraculous improvements in their socioeconomic statuses by quickly boosting the income flexibility of premiums after 1950. It also underlines the impact of the developments in the world insurance sector on economic development, drawing parallels with the developments in Turkey.

Keywords: *Functions of insurance, Premium/ GNP, Turkish Insurance Sector*

Jel Code: G15, G22, G23

1.GİRİŞ

Evrenin ve özellikle üzerinde yaşadığımız bu gezegenin risklerle dolu olması insanları tarih boyunca çeşitli risk yönetim türleri üretmeğe ve geliştirmeye yöneltmiştir.

Sigorta bu risk yönetim türlerinden biridir. Ancak, sigorta sisteminde Büyük Sayılar Kanunu'na işlerlik sağlanması ve sistemin yasal yapısında, ölçme ve değerlendirme ve denetleme sistemlerinde uluslar arası entegrasyon sağlanması, risk yönetimini küreselleştirmiş, maliyetini düşürmüş, etkinliğini yükseltmiştir. Etkinliğin yüksek ve maliyetin düşük olması katılımların sayısını ve dolayısıyla prim gelirlerini ve tesis edilen sigorta fonlarını artırmış, ekonomilerin bu fonlarla gelişmesini, büyümesini sağlamıştır. 20. yüzyıldan bu yana, sigorta sektörü, mikro ve makro işlevleriyle diğer risk yönetim türlerinden ayrıcalıklı bir önem kazanmış, olmazsa olmazlar arasında yer almıştır.

Tarihin çok eski dönemlerinden bu yana, ticaretin olduğu her yerde sigorta diyebileceğimiz risk yönetim türlerine rastlanmaktadır. Bu yöntemler zaman içinde işlerliğini hiç kaybetmemiş, aksine geliştirilerek daha etkin bir şekilde ve küresel çapta bir organizasyon zinciri haline getirilmiştir. Özellikle, mal dolaşımına yönelik deniz ticareti ya da karada görülen kervan ticareti ile ilgili

risklerin sigorta ve reasürans sözleşmeleri diyebileceğimiz güvence işlemlerine 14. yüzyıldan beri rastlanmaktadır. 1666 Büyük Londra Yangını'ndan bu yana sivil yangın riskleri sigortalanmaktadır. Zamanla, Olasılık Hesapları'nın da geliştirilmesiyle sigorta adeta tüm bilimlerle ilişkili bir bilimsel çalışma alanı olmuştur. Günümüzde, hayatın doğal akışı içinde gerçekleşen sigortalanabilirlik normlarına uygun tüm riskler güvence kapsamına alınmaktadır.

Ticari hayatın devamlılığını sağlamak amacıyla başlayan ve daha sonra insanca yaşam standartları arasında yer alacak kadar uygulama alanı bulan sigortacılık, hasarları karşılamak amacıyla tesis edilen fonlarıyla, hane halkı tasarrufları içinde önemli bir yer almış, risk yöneticisi olmanın yanı sıra finans kurumu hüviyeti kazanmıştır. Ülkelerin ekonomi otoriteleri de bu fonlardan yararlanmanın yöntemlerini tesis etmişlerdir. Finans sistemi yatırımlara aktarılan fonların tesisi açısından en büyük finans kurumuna kavuşmuştur. Dolayısıyla, mikro işlevler dediğimiz ve risk yönetimini ilgilendiren işlevlerin yanı sıra, sosyo-ekonomik düzen üzerinde etkileri olan ekonomik işlevler yaşamsal önem kazanmıştır.

Birçok ülkede bilim adamları 20. Yüzyılın ilk yarısından beri bu gerçeği görerak bu alanda eserler vermiş, toplumu ve ekonomi otoritelerini yönlendirmişlerdir. O nedenle biz bu çalışmada bilinçli olarak o yıllardan bu yıllara dek yararlanılan ve güncelliğini kaybetmemiş bu değerli kaynaklardan yararlanarak koruma ve korunma kültürüne sahip olmada, tasarruf – yatırım ilişkisinde sigorta fonlarının tesisinde ne denli gecikmiş olduğumuzu somutlaştırmaya çalıştık.

2. SİGORTACILIĞIN İŞLEVLERİ

Sigortacılığın işlevleri birbirinin içinde yer alan işlevlerdir. Ancak, yukarıda anılan nedenlerle iki başlık altında incelenecektir.

2.1. Risk yönetimi ve girişimciler için önem taşıyan işlevler (mikro işlevler)

a) Risk yönetimi açısından sigorta küresel çapta bir dayanışma organizasyonu, (Greene, 1973, 72), (Rodda, 1966, 12) insanca yaşama standardıdır.

- b) Girişimcinin kararlarını etkiler, cesaretini ve sayısını artırır.
- c) Sigortalı/Sigorta ettirenin kredibilitesini artırır (Mowbray-Blanchard, 1947, 26)
- d) Girişimcinin sermaye maliyetini azaltır.
- e) Girişimcinin atıl bıraktığı güvence sermayesini en aza indirir. Böylece yatırıma daha fazla sermaye yönlendirebilir.
- f) Girişimci için maliyetlerin daha düşük düzeyde gerçekleşmesini dolayısıyla fiyatların da daha düşük düzeylerde olmasını etkiler (Riegel-Miller, 1966, 3,4).
- g) Sigorta şirketi de kendi risklerini yönetirken, riski küresel boyutta dağıtarak, risk yönetiminin maliyetini ve yıkıcı gücünü azaltır, etkinliğini artırır.

2.2. Ekonomi ve toplum için önem taşıyan işlevler (makro işlevler)

- a) Ekonomilerin kısır döngülerle başa çıkmak için sermaye birikimine gereksinimi vardır (Samuelson, 1973, 775), Ülgener, 1974, 195, 222, 457). Sigorta önemli bir tasarruf kaynağıdır (Riegel-Miller, 1966,6), yatırımları artırır, istihdam olanakları yaratır, ekonomik kalkınma, gelişme ve büyüme için itici güçtür.
- b) Ekonomik kayıpları ve toplumsal çöküntüleri önler, refah düzeyini yükseltir. (Angel, 1959, 26-27) (Riegel-Miller, 1966,8).
- c) Mal dolaşımını, uluslar arası ticareti hızlandırır. Sigorta ile ticari faaliyetler iç içe yer almıştır. Uluslar arası mal dolaşımını sürdürmeyi düşünenler öncelikle sigorta güvencesini tesis etmişlerdir. Gündeme gelen riskler sigortalandıkça ticaretin önünü tıkayan sorunlar ortadan kalkmış, işlemler bugünkü küresel boyuta ulaşmıştır. Sigortasız ticaret bir maceradır.
- d) Ekonomiler için önemli bir sektördür (Life Insurance of America, 1965, 244). Ödemeler Dengesi'ni etkiler.

3. PRİM / GSMH ve KBP/KBG

Prim/GSMH(Gayrisafi Milli Hasıla) veya Prim/GSYİH (Gayrisafi Yurtiçi Hasıla) oranları gelişimi, primin gelir elastikiyetini gösterir (SIGMA 08 August 1980, s.5). Oranın büyümesi, prim artışının gayrisafi milli hasıla artışından daha yüksek olduğunu, düşmesi, prim artışının gayrisafi milli hasıla artışının altında olduğunu, aynı oran gerçekleşmişse, primle gayrisafi milli hasılanın aynı oranlarda geliştiğini gösterir. Aşağıdaki tablolarda 1950'den itibaren bu oranın dünya ülkelerindeki dağılımı görülmektedir.

PRİM / GSMH GELİŞİMİ

(1950 - %)

	<u>< 2</u>	<u>2 – 4</u>	<u>4 – 6</u>	<u>6<</u>
Belçika	1.9	Avusturalya 3.66	ABD 5.20	
Finlandiya	1.6	İsveç 3.61	İngiltere 4.80	
İsrail	1.55	Norveç 3.24	Kanada 4.32	
Fransa	1.54	Danimarka 3.14	İsviçre 4.01	
Fas	1.30	B.Almanya 2.45		
Brezilya	1.20			
Japonya	1.15			
Avusturya	1.03			
İtalya	0.88			
Meksika	0.75			
İspanya	0.75			

(1978 - %)

	<u>< 2</u>	<u>2 – 4</u>	<u>4 – 6</u>	<u>6<</u>
--	---------------	--------------	--------------	--------------

Brezilya	1.14	Belçika	3.97	İsviçre	5.85	ABD	7.54
Meksika	0.90	Avusturya	3.89	İngiltere	5.73		
		İsrail	3.66	Avusturalya	5.47		
		Fransa	3.62	Kanada	5.21		
		İspanya	2.19	B.Almanya	5.02		
		İtalya	2.12	İsveç	4.67		
		Fas	2.09	Japonya	4.64		
				Finlandiya	4.48		
				Norveç	4.42		
				Danimarka	4.20		

(2010 - %)

Meksika	1.9	Brezilya	3.1	Avusturya	5.9	İngiltere	12.4
		Fas	2.8	Avusturalya	5.9	Fransa	10.5
				İspanya	5.4	Japonya	10.1
				İsrail	5.2	İsviçre	9.9
				Norveç	4.5	Finlandiya	9.4
						Danimarka	9.1
						Belçika	8.8
						İsveç	8.4
						İtalya	8.1
						Kanada	7.3

Tablo, SIGMA, 08/1980, s. 4; 02/2011, s.39' den yararlanılarak hazırlanmıştır.

1950 ve 1978’de incelenen ülkeler dünya sigorta direkt prim üretiminin %90’ını üreten 20 ülkedir. Görüldüğü gibi, 1950’de oranın %2’den küçük olduğu sütundaki 11 ülkeden 7’si 1978’de, oranın %2 – 4 olan sütununa, 2’si de %4 – 6 sütununa yükselmiş, ABD %6’dan büyük sütununa geçmiştir.

Bu yıllarda kanımızca kayda değer bir üretimi olmadığı için listeye bile alınmayan, bizim de 2010 tablosuna almadığımız Hollanda 2010 yılında %12.4; Portekiz %9.5; İrlanda %9.2 yle dünya sıralamasında ilk sıralarda yer almışlardır.

2010 için, Dünya Ortalaması %6.9; Avrupa Ortalaması %7.5; Asya Ortalaması %6.2 dir. %18.4 ile Tayvan’ın ilk sırada olduğu bu oranda Güney Afrika 2., Hong Kong 5., Güney Kore 6., Bahama %9.9 ile 10. Sırada yer almaktadır.

Bu oranın ülkemizdeki gelişimi, Sigorta Denetleme Kurulu’nun Sigorta Faaliyet Raporlarında aşağıdaki gibidir (Faaliyet Raporları); 1960’ta %0.5 ile 33 ülke içinde 31.; 1970’te %0.4 ile 45 ülke içinde 44.; 1980’de %0.3 ile 52 ülke içinde 52.; 1991’de %0.9 ile 52 ülke içinde 52.; 2009’da %1.3 ile 88 ülke içinde 76.; 2010’da %1.3 ile 88 ülke içinde 77. sırada yer almıştır.

Bu oranların düşüklüğü kişi başına prim (KBP) tüketiminin düşüklüğüne işaret etmektedir. KBP tüketiminin Kişi Başına Gelir (KBG) düşüklüğünden mi kaynaklanmaktadır sorusuna cevap bulabilmek amacıyla yapılan KBP/KBG araştırmasının sonuçları bu sorunun cevabını verecektir (Duman,1990, s.54-56).

Kaynakçada 1985 için de aynı araştırma devam ettirilmiştir. Ancak, sonuç değişmemiştir. 1960’ta 31 ülke içinde 31.; 1970’te 40 Ülke içinde 39.; 1977’de 42 ülke içinde 42.; 1985’te 50 ülke içinde 49. sırada yer almıştır. KBP sıralamasında, 2010 yılı dünya sıralamasında ilk sırayı 6633.7 USD ile İsviçre almaktadır. KBG’i 10.000 USD’nin üstünde olan Türkiye KBP tüketiminde 121.6 USD ile 66. sırada yer almaktadır. Nitekim, Ekim 2004’te, Financial Times Gazetesi, Ekonomi Baş Yazarı Martin Wolf, ülkemizde yapılan III. Sanayi Kongresi’nde “..Gerçekten de, yalnızca Türk hükümetinin değil **Türkiye’nin kendi finansmanı içinde en büyük sorunlardan biri, dünyanın hatırı sayılır ülkeleri arasında en düşük tasarruf oranına sahip olmasıdır.** Bunun nasıl bir dezavantaj olduğunu şöyle

gösterebiliriz: Doğu Asya’da tasarruf oranı GSYİH’nın %39’uyken, 2002 yılında – gerçi çok kötü bir yıldır – Türkiye’ninki %17 olmuştur. Bu, Türkiye ne zaman büyümeye başlasa şimdi olduğu gibi, cari hesap açığının patlamasının başlıca nedenlerinden biridir. Türkiye’nin tasarruf oranlarını büyük ölçüde artırması gerekiyor.’ (ISO,2004,39) demiştir.

1960	KBG(USD)	KBP(USD)	KBP/KBG%	KBP/KBG Sıralaması
Filipinler	163	3.61	2.2	18
Fas	155	2.82	1.8	22
Hindistan	69	0.66	0.9	28
Türkiye	178(29.sıra)	0.87	0.5	31
1970				
Fas	228	4.13	1.8	23
Filipinler	170	3.13	1.8	24
Cezayir	261	4.23	1.6	28
Malezya	363	5.80	1.6	29
Peru	325	4.34	1.3	30
Hindistan	94	1.00	1.1	31
Tunus	267	2.94	1.1	32
Mısır	202	1.60	0.8	34
Tayland	167	1.17	0.7	35
İran	369	1.72	0.5	38
Türkiye	350(29.sıra)	1.08	0.3	39
Endonezya	70	0.17	0.2	40
1977				
Güney Afrika	1174	70.80	6.0	7
Malezya	714	19.80	2.8	20
Portekiz	1539	39.00	2.5	23
Fas	505	11.30	2.2	24
Filipinler	412	6.80	1.7	27
Hindistan	132	2.00	1.5	29
Mısır	308	4.30	1.4	30
Cezayir	1001	14.00	1.4	31
Peru	507	6.10	1.2	32
Kolombiya	699	8.60	1.2	33
Meksika	1010	10.10	1.0	35
Nijerya	373	3.70	0.9	37
Tayland	379	3.60	0.9	38
Endonezya	242	1.50	0.6	40
Türkiye	1110(29.sıra)	4.50	0.4	42

4. SONUÇ

İstatistik verilerle somutlaştırılan bulgular, ülkemizde sigorta üretiminin dünya ülkeleri içinde en sonlarda yer alacak kadar düşük olduğunu, sosyo-ekonomik düzenin hayat damarları olan yaşamsal önemdeki sigorta faaliyetleri işlevlerinin yeterince gerçekleşemediğini, ekonomiye katkısının olması gereken düzeyin çok altında olduğunu göstermektedir. Yatırımlara direkt yönlendirilen ve bir istikrarı olan sigorta tasarruflarının artması, yatırımları, istihdamı, kişi başına geliri artıracak, sosyo-ekonomik yaşamı olumlu etkileyerek ülkedeki refah düzeyinin artmasına, ekonominin ve toplumun ekonomik çöküntülerden korunmasına neden olacaktır. Ne yazık ki ülkemizde sigorta üretimi bir türlü artırılmamış, ekonomik kayıplarda telafi mümkün olamamış, toplum, ianeleri hak sanır olmuştur.

Sonuç olarak, onlarca yıl boyunca bir gelişme kaydedemeyen Türk sigorta sektörü, küreselleşmenin acımasız rüzgarı önünde değişime ayak uyduramadığı için yabancı sigorta şirketlerine piyasayı terk etmek zorunda kalmıştır. İşletme biliminde de yeri olan rigor mortis (ölüm katılığı)' ten çıkamama, değişimde geç kalma, toplumda sigortacılıkla, koruma ve korunma kültürüyle ilgili bilincin kazanılmasına yönelik eğitimleri gerçekleştirememesi, farkındalığı artıramama sonucunda, hayati derecede önemli bir finans sektöründe tüm politikalar küresel şirketlerin tekelinde kalmıştır.

KAYNAKÇA

Angel, F.Joseph, Insurance Principles and Practices, NY The Ronald Pres Co.1959

Duman,G.Ş., Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar,İstanbul,1990

Greene, R.Mark, Risk and Insurance,South-Western Publ.Co,Ohio,1973

Mowbray,H.Albert-Blanchard,H.Ralph, Insurance, Its Theory and Practice in The US,NY,1947

Rodda, H.William, Property and Liability Insurance, Prentice Hall Inc.NJ,1966

Samuelson,A.Paul, Economics, 9.ed.Mc Graw Hill, Tokyo, 1973

Ülgener, F.Sabri,Milli Gelir,İstihdam ve İktisadi Büyüme,4.Baskı,İstanbul,1974

SIGMA, Swiss Re Comp.Ltd, Zurich, 8/1980, 02/2011

Sigorta Denetleme Kurulu, Sigorta Faaliyet Raporu, İstanbul, 1961, 1971, 1981, 1992, 2010,2011

ISO, III. Sanayi Kongresi, Cem Ofset, İstanbul, 2004